

«Про недержавне пенсійне забезпечення», що стосується змін щодо порядку створення, реєстрації, реорганізації, ліквідації недержавних пенсійних фондів (НПФ), вимог щодо проведення їх діяльності та інвестування пенсійних активів в сучасних умовах. [3]. В ньому також регламентується удосконалення відносин між суб'єктами даного рівня національної пенсійної системи. Даний законодавчий документ набирає чинності з 18.07.2012. На нашу думку, він має сприяти покращенню функціонування основних фінансових інститутів недержавного пенсійного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» №1057-IV // ВВР. Від 09.07.2003. – [Електрон. ресурс]. – <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» №3668-VI від 08.07.2011. – [Електрон. ресурс]. – <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» – №4225-VI від 22.12.2011. – [Електрон. ресурс]. – <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Грушко В.І. Вплив глобальних та інтеграційних процесів на розвиток інститутів фінансового ринку України // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №4(18). – С. 110–115.
5. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення у цифрах і фактах. – Міністерство соціальної політики України. Пенсійний фонд України. 2008 р. – [Електрон. ресурс.] – <http://www/misp.gov.ua>

6. Звіт про роботу Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг за 9 місяців 2011 року: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www/dfp.gov.ua>

7. Леонов Д. Недержавні пенсійні фонди в Україні: стан та проблеми формування активів та розвитку інвестиційної діяльності // Ринок цінних паперів України. – 2007. – №1–2. – С. 79–91.

8. Лондар С.Л., Лондар Л.П. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. – Фінанси України. 2011, №9. – С. 45–58.

9. Мельничук В.Г. Тенденції розвитку пенсійної системи України / Фінанси України. – 2010. – №4. – С. 76.

10. Моніторинг фінансового сектору FINREP. – [Електрон. ресурс]. – www.Finrep.Kiev.ua. 10 жовтня 2011 р.

11. Науменкова С.В. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні / С. Науменкова. – К.: Знання, 2010. – С. 16. – (Бібліотека товариства «Знання». Серія «Економічна», 2010. №5–6).

12. Науменкова С.В. Функціонування недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг // Фінанси України. – 2010. – №4. – С. 3–16.

13. Смоляр Ю.О., Терещенко Г.М. Особливості інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів: зарубіжний досвід і вітчизняна практика // Фінанси України. – 2008. – №3. – С. 43–51.

14. Федоренко А. Міфи пенсійної системи // А. Федоренко // Економічна правда. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.er-rada.com.ua/publications/2011/03/22/278401/>

15. Звіт про роботу Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг за 9 місяців 2011 року: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www/dfp.gov.ua>

Л.Г. ОЛЕЙНИКОВА,
к.е.н., Академія фінансового управління,
А.О. ЧОРНОЛУЦЬКА,
Запорізький національний університет

Проблема подвійного оподаткування та методи його уникнення

У статті проаналізовано сутність подвійного оподаткування та його видів. Розглянуто поняття угоди щодо уникнення подвійного оподаткування. Визначено причини подвійного оподаткування та способи його уникнення.

Ключові слова: подвійне оподаткування, міжнародні угоди щодо уникнення подвійного оподаткування, методи уникнення, вирахування, звільнення, податковий кредит, податкова знижка.

В статье проанализирована суть двойного налогообложения и его видов. Рассмотрено понятие сделки в вопросах предотвращения двойного налогообложения. Определены причины двойного налогообложения и способы его предотвращения.

Ключевые слова: двойное налогообложение, международные сделки в вопросах предотвращения двойного налогообложения, методы предотвращения, вычет, освобождение, налоговый кредит, налоговая скидка.

The article analyzes the nature of double taxation and its species. The notion of transaction in the prevention of double taxation. Defined causes of double taxation and how to prevent it.

Keywords: double taxation, international trade in the prevention of double taxation, prevention techniques, deduction, exemption, tax credit, tax credit.

Постановка проблеми. Подвійне оподаткування в міжнародному бізнесі означає багаторазове оподаткування одного і того ж об'єкта оподаткування однотипними податками

в різних країнах. Подвійне оподаткування має багато наслідків, серед яких погіршення інвестиційного клімату у відповідних країнах, зменшення доходів бюджету та «втеча капіталів» за кордон, що може сприяти великій зацікавленості платників в ухиленні від сплати податків. Ця проблема набула великого значення вже на початку минулого століття, а з розширенням економічних зв'язків між країнами, глобалізацією світової економіки стала одним із аспектів міжнародного економічного та фінансового співробітництва.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Організаційно-правовий механізм уникнення явища міжнародного подвійного оподаткування є предметом наукових досліджень як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Серед фахівців, які займалися дослідженням питань способів та методів уникнення подвійного оподаткування, варто відзначити праці І.Ю. Петраша, М.П. Кучерявенка, Р. Дорнберга, А. Оглей, А.І. Погорлецького, С.Г. Пепеляєва, В.А. Кашина.

Разом із тим необхідно констатувати, що проблема міжнародного подвійного оподаткування та окремі аспекти механізму її подолання потребують постійного наукового аналізу, що зумовлено як зміною національного законодавства у цій сфері, так і зміною підходів держав до обкладення податком платників та об'єктів оподаткування, на які претендує інша податкова юрисдикція. Сьогодні добробут країни, незалежно від рівня її економічного розвитку, часто залежить від кількості інвестицій, які здійснюються в її економіку. Саме тому в запобіганні подвійному оподаткуванню доходів (прибутків) і майна зацікавлені не тільки платники податку, а й самі держави. Крім того, податковий тягар на юридичних і фізичних осіб, які діють у сфері міжнародних економічних відносин, без усунення подвійного оподаткування може сягати таких розмірів, що будь-яка участь у міжнародному розподілі праці для них стане економічно невиправданою [1].

Мета статті – проаналізувати сутність подвійного оподаткування та його видів, розглянути поняття угоди щодо уникнення подвійного оподаткування. Визначити причини подвійного оподаткування та способи його уникнення.

Виклад основного матеріалу. Практично всі країни світу мають власні правила, що регулюють податкові режими для своїх резидентів, які здійснюють ділову активність за кордоном, і для іноземних платників податку, які діють у країні. Відмінність підходів різних країн щодо певних питань оподаткування не тільки зумовлює складність в оформленні необхідної податкової звітності, а й призводить до такого феномену, як подвійне оподаткування.

Проблема подвійного оподаткування загострюється з посиленням інтернаціоналізації господарського життя, яка виявляється в багаторазовому зростанні міжнародного товарообміну та обсягів послуг, що надаються за межами країни. В податковій практиці й теорії розрізняють подвійне економічне та подвійне юридичне оподаткування.

Подвійне економічне оподаткування – ситуація, коли з одного й того самого доходу податок сплачують декілька його

послідовних отримувачів. Це виявляється при оподаткуванні доходу підприємства як самостійного платника та при оподаткуванні доходу акціонера або пайовика при розподілі прибутку. Як правило, проблема економічного подвійного оподаткування розв'язується при розробленні національного податкового законодавства, в якому передбачено норми, що дають змогу певним способом зараховувати податок, сплачений на рівні підприємства, при визначенні податкових зобов'язань акціонера.

У запобіганні подвійному оподаткуванню доходів і майна зацікавлені не тільки платники податку, податковий тягар яких набагато зростає при послідовному оподаткуванні одного й того самого об'єкта у різних країнах, а й самі країни, що прагнуть до збільшення внутрішнього і зовнішнього товарообігу, залучення іноземних інвестицій і підвищення конкурентоспроможності окремих національних підприємств та економіки у цілому. Запобігання подвійному економічному та юридичному оподаткуванню в принципі можливе і в односторонньому порядку. Для цього країна постійного місця перебування платника податку може дозволити йому при виконанні податкових зобов'язань враховувати податки, сплачені ним за кордоном. Проте це може призвести до невиправданих втрат бюджету, а також до різного роду махінацій з боку недобросовісних платників податку. Крім того, у цьому разі країна постійного місця перебування виступає донором тієї країни, де її громадянин (або підприємство) здійснює економічну діяльність.

Іншим шляхом врегулювання проблеми подвійного оподаткування є укладання міжнародних угод. Країни, що підписують такі угоди, йдуть на взаємний компроміс, домовляючись, які податки і з яких категорій платників податку утримуватимуться на території кожного учасника угоди [2].

Угоди щодо уникнення подвійного оподаткування – це міжнародні договори з податкових питань, метою яких є виключення оподаткування того самого доходу або майна двічі у двох різних країнах. Зараз такі угоди укладені із 57 країнами. В Україні норми таких угод для резидентів інших країн діють на підставі довідки, яка підтверджує, що нерезидент є резидентом країни, з якою укладено чинний міжнародний договір [3].

В Україні на сьогодні питання подвійного оподаткування регулюється ст. 103–108 Податкового кодексу, де зазначається, що застосування правил міжнародного договору України здійснюється шляхом звільнення від оподаткування доходів із джерелом їх походження з України, зменшення ставки податку або шляхом повернення різниці між сплаченою сумою податку і сумою, яку нерезиденту необхідно сплатити відповідно до міжнародного договору України.

Застосування міжнародного договору України в частині звільнення від оподаткування або застосування пониженої ставки податку дозволяється тільки за умови надання нерезидентом особі (податковому агенту) документа, який підтверджує статус податкового резидента. Підставою для звільнення (зменшення) від оподаткування доходів із джерелом їх походження з України є подання нерезидентом з урахуванням осо-

бливостей особі (податковому агенту), яка виплачує йому доходи, довідки (або її нотаріально засвідченої копії), яка підтверджує, що нерезидент є резидентом країни, з якою укладено міжнародний договір України, а також інших документів, якщо це передбачено міжнародним договором України.

Юридичні та фізичні особи України, які отримують доходи за її межами й бажають одержати право на використання переваг угоди в іншій країні, повинні підтвердити свій статус податкового резидента України. Для цього податкова інспекція протягом 10 днів з моменту письмового звернення такої особи видає довідку за затвердженою формою про підтвердження статусу податкового резидента України. Також податкові інспекції зобов'язані підтверджувати статус податкового резидента України шляхом засвідчення відповідного розділу форми, затвердженої компетентним органом іноземної держави, підписом начальника ДПІ та печаткою [2].

Проблеми міжнародного оподаткування юридичних осіб можна поділити на такі групи: визначення національної прив'язки юридичної особи – суб'єкта оподаткування; порядок визначення режиму діяльності іноземної юридичної особи на території країни діяльності; проблеми, пов'язані з визначенням джерела доходу; урахування податків, сплачених за кордоном, при визначенні податкових зобов'язань у країні постійного місця перебування; порядок визначення податкової бази з прибуткового оподаткування при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності між взаємозалежними економічними агентами.

Врегулювати проблему подвійного оподаткування можна трьома способами:

1) всі держави повинні йти по одному принципу оподаткування: або по принципу резидентства, або територіальності. Відповідно до принципу територіальності країна оподатковує тільки ті доходи, які пов'язані з діяльністю, що здійснюється на її території. Доходи, які отримують громадяни і підприємства цієї країни за межами її території, не входять до складу доходів, що підлягають оподаткуванню. Принцип резидентства полягає в тому, що будь-який платник податку, що визнається постійним мешканцем країни (резидентом), підлягає оподаткуванню щодо всіх доходів з усіх джерел, у тому числі й закордонних. Статус резидента визначається за нормами національного законодавства, що різняться стосовно фізичних і юридичних осіб. Даний спосіб не так легко реалізується на практиці. Тому що кожна країна користується своїм податковим суверенітетом і має на меті отримати додаткові податкові доходи у свій бюджет, і тому принципи резидентства і територіальності застосовуються в комбінації;

2) прийняття державою внутрішніх законодавчих заходів щодо подвійного оподаткування в односторонньому порядку (система податкових кредитів і заліків);

3) регулювання проблеми подвійного оподаткування шляхом підписання міжнародних податкових угод.

Для усунення подвійного оподаткування на міжнародному рівні використовуються такі методи:

1) вирахування – дві договірних держави обкладають дохід податком, але при умові вирівнювання до рівня податку в державі з меншим розміром податку;

2) звільнення означає право на податок з встановленням виду доходу, що належить одній з договірних сторін. При цьому перераховуються доходи, які обкладаються в одній державі і звільнюються від оподаткування в іншій.

У рамках національного фіскального законодавства інструментом вирішення проблеми подвійного оподаткування є так звані податковий кредит і податкова знижка [5].

Податковий кредит – це залік податків, сплачених за кордоном, в рахунок внутрішніх податкових зобов'язань. Наприклад, в Італії місцеві фірми користуються податковими кредитами на доходи з джерел, що знаходяться за межами Італії. Іншими словами, податки, сплачені іноземними державами, прирівнюються до податків своєї держави. Податкові зобов'язання американських корпорацій перед казною США зменшуються на суму податкових платежів філій цих корпорацій урядами тих країн, де вони здійснюють комерційну діяльність.

Податкова знижка – це податок сплачений в якості витрат, на які зменшується сума доходів, що підлягають оподаткуванню. Тобто з метою усунення подвійного оподаткування, можна оперувати не самими податками, а об'єктом оподаткування. Таким чином, податковий кредит відрізняється від податкової знижки тим, що на величину податкового кредиту зменшується належний до сплати розмір податку, а податкова знижка зменшує на суму вже сплаченого податку оподатковуваний прибуток.

Отже, методи уникнення міжнародного подвійного оподаткування є самостійним інститутом організаційно-правового механізму уникнення подвійного оподаткування. Методи є ефективним засобом вирішення проблеми юридичного подвійного оподаткування та застосовуються на підставі міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування і національного законодавства держави.

Висновки

З розвитком міжнародних економічних відносин, що забезпечують нормальні умови господарювання, виникла, з одного боку, ізолюваність національних фіскальних систем, а з іншого – були створені способи уникнення подвійного оподаткування. Повністю чи частково уникнути подвійного оподаткування можливо шляхом зміни внутрішнього державного законодавства, а також за допомогою підписання міжнародних договорів з питань подвійного оподаткування.

Обов'язковою умовою уникнення подвійного оподаткування є міждержавні угоди, які торкаються тем взаємного погодження юридичної інтерпретації фіскальних порушень. Наприклад, відповідно до торгового кодексу США навмисне ухилення від сплати податків розглядається як злочин, що карається штрафом в розмірі \$10 тис. або тюремним ув'язненням на строк не більше п'яти років. У той же час у Швейцарії неточність в декларації про доходи, зроблена вперше, не є зло-

чином. Такі юридичні розбіжності, без спеціальних угод, не приводять до вирішення проблем подвійного оподаткування.

Список використаних джерел

1. Демянчук Б. Методи уникнення міжнародного подвійного оподаткування. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2011. – №1(3).

1. Білик М.Д., Золотько І.А. Податкова система України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2000. – 192 с.

3. Міжнародне співробітництво, угоди щодо уникнення подвійного оподаткування. [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://tax-ua.it-blogs.com.ua/post-287.aspx>

4. Щодо міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування: Лист ДПА України від 31.01.2011 №2450/7/12-01/17: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

5. Кучерявенко Н.П. Курс налогового права. В 6 т. / Н.П. Кучерявенко. – Х.: Легас; Право, 2005. – Т. III.: Учение о налоге. – 600 с.

З.Р. СЕМЕНИШИНА,

аспірантка, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України

Стан та перспективи побудови стратегії економічного розвитку України в контексті досвіду країн БРІК

Стаття присвячена розкриттю характеру та напрямів модифікації національної стратегії розвитку України внаслідок посилення впливу глобалізації світового господарства. Значну увагу приділено дослідженню особливостей економічних реформ, які були впроваджені в країнах БРІК, а також можливостей використання їхнього досвіду з метою побудови ефективної соціально-економічної системи України.

Ключові слова: стратегія економічного розвитку України, економічні реформи, міжнародна конкурентоспроможність, глобалізація.

Статья посвящена раскрытию характера и направлений модификации национальной стратегии развития Украины вследствие усиления влияния глобализации мирового хозяйства. Значительное внимание уделено исследованию особенностей экономических реформ, которые были внедрены в странах БРИК, а также возможностей использования их опыта с целью построения эффективной социально-экономической системы Украины.

Ключевые слова: стратегия экономического развития Украины, экономические реформы, международная конкурентоспособность, глобализация.

The article is devoted to the disclosure of the nature and directions of modification of a national strategy of Ukraine's development as a result of the growing influence of globalization of world economy. Considerable attention was paid to the peculiarities of the economic reforms that were introduced in the BRIC countries, as well as opportunities to use their expertise to build an effective social and economic system of Ukraine.

Keywords: economic development strategy of Ukraine, economic reforms, international competitiveness, globalization.

Постановка проблеми. З моменту здобуття незалежності Україна увійшла в світове товариство як суверенна держава, і перед нею постало завдання розробити й здійснити самостійну стратегію економічного розвитку, яка мала б прокласти шлях до перетворення України на економічно розвинуту інформаційну країну постіндустріального типу. Процеси розвитку економіки України потребують переходу від екстенсивних важелів реформування економіки та державного регулювання до інтенсивних, які стимулюють приватну ініціативу та інноваційні інвестиції.

Успіхи країн БРІК є показовими для України, адже країни БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай) здійснюють ефективні ринкові трансформації, успішно відповідаючи на виклики глобалізації, що забезпечує зростання їхніх економік найбільш динамічними темпами у світі. БРІК набувають все більшої ваги в глобальній економіці, претендуючи на роль нових світових лідерів, – так, за прогнозами провідних економістів дана група країн до 2050 року випередить за темпами економічного зростання США, Японію та інші країни «Великої шістки». Шляхи використання досвіду країн БРІК щодо ефективного реформування національних економічних систем під впливом глобалізації пов'язані з безвідкладним розробленням і законодавчим прийняттям національної стратегії розвитку України, побудованої на принципах економічної безпеки та паритетної інтегрованості до глобального конкурентного середовища.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми створення ефективної економічної системи країн із транзитивною економікою в умовах глобалізації, необхідність їх переходу до інноваційної моделі розвитку, трансформації зовнішньоекономічної моделі розглядалися в наукових працях вітчизняних науковців О. Білоруса, В. Будкіна, В. Гейця, Я. Жаліла, С. Кримського, Д. Лук'яненка, В. Мельника,